

Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés. II. kötet G-Ke. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1991. 734 l.

Ha valaki majd számba veszi a magyar lexikonok történetét, igen terjedelmes fejezetet szentelhet a RMIL-nak. Hiszen vannak az első illetve a második világháború idején torzóban maradt, túlméretezett lexikonaink (Tolnai Világlexikona, Gulyás Pál életrajzi lexikona), van egy világégésen átívelő, mindmáig csodált és felül nem múlt általános lexikonunk, a Révai Nagy Lexikon, melynek reprint kiadása éppen most van folyamatban. Akadnak újságírói felületességgel megírt és agyonideologizált lexikonaink. De egyik sem vállalta azt magára, amit a RMIL: a magyarság egy kisebbségbe szorított töredékének hetven-nyolcvan esztendejét felleltározni, a tudományos kutatással összegyűjtött eredményeket olvasmányosan bemutatni. És talán egyik lexikon megjelentetése elé sem gördítettek annyi akadályt, mint a RMIL elé.

Jóllehet hosszú e lexikon szerkesztői, munkatársi névsora, az, aki az ötletet felvetette, a lexikon-eszmét negyed századon át éltette, a kivitelezést összehangolta, a megjelentetést kiharcolta az idén 85. születésnapját ünneplő Balogh Edgár. Ő érezte úgy 1966-ban, Bod Péter *Magyar Athenása* megjelenésének 200. évfordulóján, hogy még a szemtanúk kihalása, a dokumentumok elkallódása előtt sürgősen számba kell venni az 1919 óta Romániához kötődő magyar nyelvű írásbeliséget. Az első szerkesztőbizottság nagy része kihalt Balogh Edgár mellől, voltak akik eltávoztak. Ő mindig megtalálta azokat, akik a gazdátlan pádzmát birtokukba vegyék. Még így is ma már az utolsó betűknél tartana a lexikon, ha a korabeli hivatalosságok nem gördítenek mindenféle akadályt a megjelentetés elé. Az I. kötet 1974-ben történt lezárásától 1981-ig hanyódot, míg kompromisszumok árán sajtó alá kerülhetett. A II. kötet 1983 végére készült el, és kompromisszumok árán sem lehetett elérni kinyomtatását az 1989-es változás előtt. Azután pedig a nyomdák leállása, a papírhányjött közbe. Már csak reménykedhetünk, hogy az idén lezáruló III. kötet valamivel szerencsésebb lesz.

Nem véletlenül fordultak a hatóságok e lexikon ellen az 1970-es évek közepén, amikor még valamivel engedékenyebbek voltak a magyarsággal szemben, mint az 1980-as években. E lexikon ugyanis a legkézzelfoghatóbb bizonyítéka annak, hogy a Romániába szakadt két millió feletti magyarság önálló művelődési életre képes, kultúrát, irodalmat tud teremteni, s ez a kisebbségi kultúra minden nyomás, határzár ellenére nem szakítható el az összmagyar hagyományoktól. A lexikonszerkesztők épp politikai megfontolásból kellett hogy eleve korlátozzák a szócikkek teljességét. Még szerencsésebb eset volt, amikor néhány életrajzi-könyvészeti adat elhallgatásával elérték egy-egy inkriminálható szócikk sajtó alá kerülését. Ahol ez nem segített, ott a gyűjtő címszavak módszerét alkalmazták. Vagyis a személyt majd legfontosabb tevékenységi területénél említik, csak az oda vonatkozó eredményekről írva. Egyeseknél még az utalást is töröltették.

Ilyen kritikus helyzetbe kerültek a Romániából távozott személyek és a vallásos-egyházi irodalom képviselői. Az elmúlt évtizedek hivatalos felfogása szerint az előbbiekről hallgatni illett, esetleg rosszat mondani, az utóbbiakkal pedig csak az egyházi kiadványok foglalkozhattak. Így akarták az olvasók szélesebb rétegeit „megkímélni“ a nem marxista ideológiától. E korlátozásokból fakad a lexikon első két — eddig megjelent — kötetének legfőbb hiányossága is. Igaz, hogy a II. kötet 1983-ban lezárt kéziratába utólag még néhány, a cenzúra kivágta, de elkészült szócikket sikerült beilleszteni, ezek távolról sem küszöbölték ki a már kezdeti öncenzúrát. Az egyes szócikkek felépítésében is sok olyan aránytalanság, megfogalmazás maradt benne, melyek a tálalást, a szócikk elfogadhatóságát biztosították. Talán a most záruló III. kötetből már sikerül kiküszöbölni ezeket a kötöttségeket.

A legrosszabbul kétségtelenül az egyházi írók jártak. Őket az első két kötetből kirekesztették és gyűjtő címszavakba utalták. A megfelelő betűknél illesztjük majd a lutheránus, református, római katolikus, unitárius egyházi irodalmat. A II. kötetben az első ilyen típusú szócikk, az *izraelita irodalom* meg is jelent. A kötet előszava külön is felsorolja, kik azok, akik az I. kötetben még utalást sem kaphattak. Az unitáriusok közül itt Erdő János és Ferencz József püspök neve szerepel.

Ha figyelmesen átlapozzuk a II. kötetet, abban egyetlen unitárius főpapot találunk József Miklós személyében. Rajta kívül még tizenhét személy kötődik egyházunkhoz, néhányan világiakként az egyházvezetésben is részt vettek. Gál Kelemen, Gálffy Mózes, Gálffy Zsigmond, Galei József, Gyallay Domokos, Gyulai Zoltán, Imreh Lajos, Kelemen Lajos a kolozsvári kollégium tanárai voltak hosszabb-rövidebb ideig, közülük többen tudományáguk európai hírű művelőivé váltak, irodalmi társaságok, az akadémia tagsága minősíti eredményeiket. A két Gspann Károly inkább irodalmi, mint orvosi írásaiért kapott szócikket, a két Gvergyay professzor viszont szaktudományában vívta ki a nemzetközi elismerést. Gyallay Pap Sándor, Gyallay Pap Zsigmond, Hatházy Ferenc, Jákegy Aladár a sajtó és irodalom terén alkottak maradandót. Jenei Dezső a magyar nyelvű műszaki irodalom jeles képviselője. A nem személyi címszavak sorából két folyóirat címet emelünk ki: *Keresztény Magvető*, *Kévekötés*. Unitárius vonatkozása van még a *Heltai Gáspár emlékezete*, *Házsongárdi Panteon Helytörténet* szócikkeknek. Ez így felsorolva nem is kevés. Nagyjából megfelel a felekezeti erdélyi kultúrában elfoglalt részesedésének. Éppen csak az egyházi vonatkozások kidomborítása hiányzik.

Nem kis feladat hárul majd az utolsó kötet *unitárius egyházi irodalom* szócikkének megírójára, mivel ott úgy kell a teljes összefoglalást megteremtenie, hogy az első kötetekből kimaradtak bővebben legyenek adatolva. Minthogy számos unitárius jeles személyiség — nem lévén írói aikat — így sem kaphat majd említést, meggondolandó egy önálló Unitárius lexikon összeállítása, mely időbeli és országhatároktól függetlenül vegye számba e felekezet maradandó értékeit, kiemelkedő képviselőit.

Dr. Gaal György

ELOFIZETOINK FIGYELMEBE

A Keresztény Magvető előfizetési díja belföldön évi 200 lej, melyet a lelkeszi hivatalok útján vagy közvetlenül az egyházi központba (Episcopia Unitariană, 3400 Cluj, B-dul 22 Decembrie nr. 9) lehet befizetni.

Az előfizetési díj a nyugati országok részére évi 10 dollár.

Tiparul executat la
IMPRIMERIA „ARDEALUL” CLUJ
Municipiul Cluj
B-dul 22 Decembrie nr. 146
România
Comanda nr. 3004

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

CUPRINSUL ● CONTENTS

Dr. Lajos Kovács: In slujba Bisericii, Raport episcopal pe perioada 1 martie — 11 decembrie 1991 ● In the Service of the Church, The Bishop's Report about his Activity . . .	237
---	-----

STUDII ● STUDIES

Ferenc Szász: „Doamne, Doamne!“ ● „My God, my God“	248
Dr. Arpád Szabó: „Who Do Men Say I Am?“ How Do we See Jesus Today?	253
Mózes Kedei: Necesitatea înnoirii individuale ● The Necessity of Individual Renewal	260
Jenő László Vargha: Curente de psihoterapie de grup ● The Main Trends of Group Psychoterapy	264
Csaba Rázmány: Aniversarea a 200 de ani a bisericii din Bodogaia ● The Unitarian Church from Alsóboldogfalva is 200 Years Old	270
Rudolf Adorjani (pregătit sub tipar): Inventarul parohiilor din protopopiatul Cristur din ultima treime a secolului al XVIII-lea (Partea, VII.) ● The Inventory of Parishes of the Keresztúr District from the East Third Part of the XVIIIth Century (7th Part)	276

LUCRĂRI OMILITICE — SERMONS

Ferenc Benczédi: Păstorul bun ● The Good Shepherd	290
József Szombatfalvi: Pământul făgăduinței ● The Promised Land	292
Lajos Bíró: Printre noi, pentru voi, cu voi împreună ● New Covenant	294
Mózes Nvitrai: Pe balanța lui Daniel ● On the Balance of Daniel	296
VIAȚA BISERICII — ȘTIRI ● CHURCH LIFE — NEWS	300
RECENZII ● BOOK REVIEWS	304

Colectivul de redacție ● Editors

Președintele și redactor responsabil: Dr. Lajos Kovács episcop. Membrii: dr. János Erdő (redactor responsabil adjunct), dr. Arpád Szabó și Dezső Szabó (redactori), György András, Lőrinc Mikó, dr. Elek Rezi și Ferenc Szász.

Redacție ● Editorial Office: 3400 Cluj, B-dul 22 Decembrie nr. 9 Romania.

Telefon: 11 52 71.

